

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

จากการศึกษาสภาพและปัญหาของชาวชนบทไทย ปรากฏว่าร้อยละ 80 ของประชากร ทั้งประเทศอาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีการเพิ่มของประชากรอยู่ใน อัตราสูง ทำให้ประเทศมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากสถิติในปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 53 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้มีสตรี 26 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 49.06 ของประชากรทั้งหมด และร้อยละ 88 เป็นสตรีที่อาศัยอยู่ในชนบท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2532) ดังนั้นหากเราสามารถพัฒนาสตรีชนบทให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพและเป็นแม่บ้านที่พัฒนาครอบครัวได้เป็นอย่างดี แล้ว ประเทศชาติก็คงจะพัฒนาไปให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

หากมองย้อนหลังไปในอดีตก็จะพบว่าสตรีไทยสมัยกรุงสุโขทัย อโยธยา และกรุงรัตน โกสินทร์ตอนต้น มีฐานะทางสังคมคือนักบุญมากกว่าบุรุษมาก ทั้งนี้เป็นเพราะชนบดธรรมนิยมประเพณี คึงเดิมและความเชื่อถือมาแต่โบราณนั่นเอง ทำให้สตรีมีหน้าที่เพียงดูแลบ้านเรือน เลี้ยงดูบุตร และทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่ถือเป็นอาชีพของครอบครัวจริงจังนัก ส่วนหน้าที่หารายได้ เพื่อใช้จ่ายในครอบครัวเป็นเรื่องของบุรุษซึ่งทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัว สตรีมีหน้าที่ปฏิบัติตนใน ฐานะมารดาและภรรยา (สภาสตรีแห่งชาติ, 2529 : 1) สำหรับบทบาทสังคมนอกบ้านมี เพียงเล็กน้อย ทำให้สตรีไทยในประวัติศาสตร์เป็นเพียงทาสในเรือนเบี้ยมาตลอด

ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้สตรีโดยเฉพาะในชนบท จำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการหารายได้ให้ครอบครัว สตรีจึงออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น บทบาททางเศรษฐกิจของสตรีจึงมีมาก ประกอบกับตลาดแรงงานเองก็เปิดโอกาสให้สตรีเข้าร่วม ในตลาดแรงงานมากขึ้น สตรีจึงทำงานอยู่ในวงการต่าง ๆ ทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม และบริการต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งก็ต้องละทิ้งถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น อย่างไรก็ตามสตรีชนบท เหล่านั้นยังขาดความรู้ในการแก้ปัญหา และความรู้พื้นฐานในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมยังมี

ความรู้ไม่เพียงพอที่จะปรับปรุงและพัฒนาอาชีพหลักที่ท้าวอยู่ให้ก้าวหน้า อันจะเป็นการเพิ่มผลผลิต และรายได้ให้ทันต่อสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันได้และยังขาดความรู้ที่จะใช้เวลาว่างในการประกอบอาชีพเสริมหรือทำงานอดิเรกเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทำให้สตรีชนบทส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีคุณภาพต่ำ ไร้ฝีมือและไม่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจเท่าที่ควร

รัฐบาลเองก็ได้พยายามหาทางปรับปรุงแก้ไขปัญหามาเป็นระยะเวลานานและตระหนักดีว่าสตรีเป็นปัจจัยที่สำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้น ย่อมทำได้ด้วยการให้ความรู้ ซึ่งหน่วยงานรัฐบาลต่าง ๆ ก็ได้เร่งจัดการให้ความรู้ทั่วไปทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็น ความรู้ทางด้านอาชีพและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้สตรีนำความรู้เหล่านั้นไปประดิษฐ์ของใช้เป็นการประหยัดหรือทำขายเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ครอบครัว

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลได้ เน้นความสำคัญของการพัฒนาสตรีว่าเป็นงานเร่งด่วนและกำหนดให้สตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ในการพัฒนาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมให้สตรีมีสถานภาพดีขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และมีส่วนร่วมในทุกกลไกการพัฒนาตลอดจนวางนโยบายและมาตรการ เฉพาะด้านการพัฒนา

สำหรับในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) นโยบายต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับที่ 5 แต่ได้ปรับปรุงจุดเน้นให้ตรงกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สตรีสามารถปรับปรุงตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่เล็งเห็น ความสำคัญของสตรีโดยเฉพาะสตรีเกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มที่ค้ำจุนโอกาสอยู่ในอีกหลาย ๆ ด้าน จะต้อง ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ เป็นกำลังผลิตที่มีประสิทธิภาพและได้รับการดูแลคุ้มครอง เพราะ สตรีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อครอบครัว โดยเฉพาะสตรีเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศจะเป็น กำลังหลักค้ำจุนให้ครอบครัวมีความมั่นคง และย่อมจะมีผลถึงความมั่นคงของชุมชนและประเทศชาติ โดยส่วนรวมด้วย จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีนโยบายให้สตรีเกษตรกรรวมกลุ่มกันขึ้นโดยให้ชื่อว่า

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2518 จนปัจจุบันมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ทั่วประเทศ 12,017 กลุ่ม (จรรยาพร ศรีหวัง, 2532)

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นองค์กรประชาชนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีสมาชิกประกอบด้วยภรรยา
ของเกษตรกรหรือบุตรหลานของเกษตรกรที่หันมาสนใจการเป็นสมาชิกผู้เกษตรกรได้รวมตัวกัน
ขึ้นในด้านความคิด กำลังกาย กำลังทรัพย์ และจิตใจ เพื่อร่วมกันทำงานช่วยกันแก้ไขปัญหาของ
ครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ของการอยู่ดีกินดี มี
สุขภาพอนามัยสมบูรณ์ และมีความมั่นคงของชีวิตครอบครัว อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทาง
ด้านเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น เป็นผลสืบเนื่องให้เศรษฐกิจของชาติดีขึ้น
ด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2530 : 5) และนอกจากการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนแล้วยังมุ่งเน้นพัฒนาคนด้วย ซึ่งมีสาระพอสังเขปดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- 1.1 เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรรวมตัวกันขึ้นเพื่อร่วมกันใช้พลังความคิด กำลังกาย
กำลังทรัพย์ และจิตใจ ในการปรับปรุงยกระดับฐานะของสังคมเกษตรกรให้ดีขึ้นทุกวิถีทาง
- 1.2 เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรใช้ความรู้ เทคนิคเกษตรเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว
อีกทางหนึ่ง
- 1.3 เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรช่วยกันแก้ไขปัญหาภาวะของสังคมส่วนรวมปรับให้
เข้ากับเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้รักถิ่นฐานและรักอาชีพเกษตรกร
ไม่เกิดความเบื่อหน่าย จำเจต่อการประกอบอาชีพเกษตรกร ไม่ทิ้งไร่นา อพยพไปประกอบอาชีพอื่น
ซึ่งเป็นผลให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจเกษตรที่เป็นรากฐานของเศรษฐกิจไทย

2. เป้าหมายและนโยบาย

- 2.1 สนับสนุนให้สตรีเกษตรกรได้รวมกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อพัฒนาบทบาท
ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครอบครัวและการประกอบอาชีพ
- 2.2 ให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้น สามารถเป็นแกนกลางและเป็นกำลัง
สำคัญในการพัฒนาการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2523 : 7)

การรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชั้นเป็นกลุ่มนั้นจุดเน้นคือให้ผู้มีอาชีพอย่างเดียวกัน มีความเป็นอยู่ในระดับเดียวกัน ร่วมกันหาทางขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่มีทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในท้องถิ่นด้วยตัวของสมาชิกเอง ทั้งนี้ให้สมาชิกกลุ่มบริหารงานด้วยตนเอง มีเจ้าหน้าที่เป็นเสมือนพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำเท่านั้น ฉะนั้นสมาชิกจะต้องมีความร่วมมือกันในการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่จะให้บริการในสิ่งที่สมาชิกต้องการหรือสามารถช่วยขจัดปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกได้ ทำให้สมาชิกเห็นประโยชน์จากการตั้งกลุ่มอย่างจริงจัง ไม่สลายตัวได้ง่าย ๆ

(เจียมจิตต์ สิริสุวรรณ, 2532)

กิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้เป็นโครงการหนึ่งที่จัดขึ้นในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งกำหนดไว้ในแผนงานส่งเสริมรายได้ของกรมส่งเสริมการเกษตรตามแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ซึ่งได้แก่กิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ในล้า นหัตถกรรมเกษตร ซึ่งรายละเอียดของกิจกรรมมีดังนี้

กิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ในด้านหัตถกรรมเกษตร

ลักษณะกิจกรรม

ส่งเสริมให้แม่บ้านเกษตรกรรู้จักนำส่วนของพืช พืชเส้นใย ที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือ ทรัพยากรในท้องถิ่นมาทำเป็นของใช้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในครอบครัว จำหน่ายเป็นรายได้เพิ่ม อีกทั้ง เป็นการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

วัตถุประสงค์

จำหน่ายให้มีรายได้เพิ่ม และใช้ในครอบครัว

หลักเกณฑ์การดำเนินงาน

1. คำเนินการในรูปกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งมีผู้ร่วมงานไม่น้อยกว่า 10 คน โดยผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านหรือสภาตำบล
2. ในพื้นที่ที่แม่บ้านเกษตรกรมีความพร้อมที่จะทำกิจกรรม
3. ชนิดของวัสดุที่นำมาใช้จะต้องมีอยู่ในท้องถิ่นนั้น
4. สามารถหาวิทยากรมาอบรมได้
5. ผลผลิตนั้นต้องมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของตลาด

6. กลุ่มผู้ดำเนินการจะต้องวางแผนกิจกรรมกิจกรรมเกษตรโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้ คำแนะนำ

7. งบประมาณที่สนับสนุนให้ใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบกิจการ

กิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป้าหมายสำคัญของการจัดกิจกรรมก็เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นสำคัญ เพื่อหวังจะให้แม่บ้านเยื้องทางที่จะหันมาอาชีพเสริมขึ้นมาได้ โดยหวังผลเลิศว่าเมื่อมีอาชีพเสริมแล้วรายได้ของแม่บ้านเกษตรกรเองและครอบครัวก็จะสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้บรรลुरुวัตถุประสงค์และเป้าหมาย นั้นก็ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกภายในกลุ่มในการที่จะสร้างความเจริญ ก้าวหน้าและสนับสนุนให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความมั่นคงต่อไปอันจะส่งผลถึงตัวสมาชิกเอง

เพื่อที่จะให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อันจะเป็น แนวทางในการวางแผน เพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ต่อไป จึงเชื่อว่าการศึกษาค้นคว้าจะช่วยให้คำตอบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้ การเลือกศึกษาโดยเฉพาะใน จังหวัดปัตตานี เพราะจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่น้อยแต่ประชากรมาก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ลุ่ม โอกาสที่จะถูกน้ำท่วมมีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นพื้นที่ทำการเกษตรส่วนหนึ่งมีสภาพเป็น ดินเค็มและดินเปรี้ยว ขาดทรัพยากรที่สำคัญ ระบบชลประทานไม่มี ความก้าวหน้าทางวิชาการ เกษตรอยู่ในวงจำกัด สภาวະการว่างงานมีมาก มีเวลาในการประกอบอาชีพจำกัด และเมื่อน้ำท่วม ไร่นาเสียหาย ราษฎรในบางพื้นที่จะมีการอพยพไปประกอบอาชีพในต่างถิ่นหรือขายแรงงานในตัว จังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง (สำนักงานสถิติจังหวัดปัตตานี, 2532)

จังหวัดปัตตานีได้แบ่งการปกครองเป็น 8 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ ในจำนวนนี้มี 1 อำเภอ คืออำเภอโคกโพธิ์ ราษฎรมีฐานะค่อนข้างดี ในจำนวน 7 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ มีหมู่บ้านที่จัดว่าเป็นพื้นที่ยากจนทั้งสิ้น 379 หมู่บ้าน จากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 579 หมู่บ้าน คิดเป็นหมู่บ้านยากจนร้อยละ 67.19 (สำนักงานสถิติจังหวัดปัตตานี, 2532 : 18)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้ทุ่มเทในการพัฒนาหมู่บ้านยากจนเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในชาติที่จะ

ช่วยเหลือให้ราษฎรอยู่ดีกินดีและสามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นโครงการที่สนับสนุนให้ราษฎรลดภาวะด้านรายจ่ายมากกว่ามุ่งรายได้

ตั้งนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) จังหวัดจึงมีนโยบายที่จะให้ราษฎรในพื้นที่ยากจนได้มีรายได้เพิ่มขึ้นและช่วยป้องกันเรื่องการอพยพท้องถิ่น โดยดำเนินการส่งเสริมงานการเกษตร เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรและเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการประกอบอาชีพหลัก และสำหรับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดปัตตานี จากการสำรวจพบว่า มีจำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้งสิ้น 119 กลุ่ม สมาชิก 2,522 คน มีผลงานอยู่ในระดับดี 16 กลุ่ม ระดับปานกลาง 36 กลุ่ม และระดับเริ่มพัฒนา 56 กลุ่ม ซึ่งทั้งนี้กลุ่มที่จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ในด้านหัตถกรรมเกษตรมีจำนวน 7 กลุ่ม และจัดรวมอยู่ในกลุ่มที่มีผลงานอยู่ในระดับพอใช้หรือปานกลาง จะเห็นได้ว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ดำเนินการอยู่ในระดับดีคือมีสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมนั้นมีเพียง 16 กลุ่ม เท่านั้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระดับปานกลางและระดับเริ่มพัฒนาถือว่าน้อยมาก จากข้อมูลดังกล่าวช่วยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดปัตตานียังเป็นไปค่อนข้างช้าและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุเนื่องมาจากสมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมน้อย (จรรยาพร ศรีท่วง, 2532)

นอกจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่น่าสนใจดังนี้

1. ปัญหาการก่อการร้าย ปัตตานีเป็นจังหวัดที่ค่อนข้างประสบปัญหาการก่อการร้ายในสายตาของรัฐบาล โดยส่วนมากผู้ก่อเหตุการรุนแรง มักจะมีรากฐานมาจากจังหวัดปัตตานี (สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2532) ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท และระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ การบุงบงจากฝ่ายตรงข้ามจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ประกอบกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ไม่ชวนส่งเสริมในการพัฒนา การให้ความรู้และชักชวนให้แม่บ้านเกษตรกรให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่ว่่ากระทำ เพราะแม่บ้านเกษตรกรถือเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับบุคคลทุกคนในครอบครัว และสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามได้ง่าย
2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การทำนาทำสวนขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศและฤดูกาล ความยากจนจึงมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไป (สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2532) โดยเฉพาะในหมู่บ้านแม่บ้านเกษตรกรซึ่งต่างต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตัวเองอยู่ตลอดเวลา แม่บ้านเกษตรกร

จึงต้องรับภาระหนัก ในการดูแลครอบครัวเท่าเทียมกับพ่อบ้าน การสร้างจุดร่วมให้เกิดขึ้นใน หมู่แม่บ้านเกษตรกรจึงน่าจะเป็นการดี

ทั้งนี้แม่บ้านเกษตรกรจะเป็นตัวจักรสำคัญในการที่จะนำความสำเร็จมาสู่ท้องถิ่น หากเราสามารถพัฒนาแม่บ้านเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถ และเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ย่อมส่งผลต่อการอยู่ดีกินดีและลดปัญหาข้างต้นได้

การวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน กิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อจังหวัดปัตตานีอย่างยิ่ง

จากความเป็นมาของปัญหาและปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่ความต้องการที่จะศึกษาว่ามี ปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูน รายได้ ทั้งนี้โดยมุ่งหวังว่าข้อมูลจากการศึกษานี้คงเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการ วางแผนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ดังนั้นจึงขอกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน (2524 : 39) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า กิจกรรมที่สนับสนุนบทบาทสตรีนั้นควรจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการแล้วสามารถที่จะลดรายจ่ายของ ครอบครัว ขณะเดียวกันก็สามารถเพิ่มพูนรายได้แก่สตรีในชนบทด้วย กิจกรรมที่สามารถนำไปสู่ การสนับสนุนการลดรายจ่ายและการเพิ่มรายได้ของสตรีนั้นควรเป็นกิจกรรมด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ย้อมสี ทอผ้า เลี้ยงไหม จักสาน เป็นต้น ลักษณะของกิจกรรมกลุ่มสตรีนั้นอาจจะมีทั้งระดับเบื้องต้นและระดับที่พร้อมจะก้าวไปสู่ ระดับธุรกิจ การส่งเสริมกิจกรรมจึงอาจจะส่งเสริมในลักษณะการที่ใช้เฉพาะเวลาว่างจากการ ประกอบอาชีพหลักเพื่อเป็นรายได้ที่สามารถลดรายจ่ายแก่ครอบครัวได้ ขณะเดียวกันเมื่อกิจกรรม

กลุ่มสตรีเข้มแข็งขึ้นกลุ่มสามารถทำผลผลิตได้มากก็ควรส่งเสริมให้กิจกรรมนั้นก้าวไปสู่ระดับ
ธุรกิจ สามารถจำหน่ายเป็นรายได้และมีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้
การปรับปรุงส่งเสริมด้านอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้และความเป็นอยู่ของสตรีในชนบทนั้น
หน่วยงานที่ดำเนินการควรจะมีเป้าหมายและแผนที่แน่ชัด ตลอดจนการประเมินและติดตามผลใน
ระยะยาวว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมนั้นทำให้สตรีมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นแค่ไหนและให้นำรายได้เหล่านั้นมา
ใช้จ่ายในแนวทางใด และการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้สตรีมีรายได้เพิ่มขึ้น ประสพผลสำเร็จอย่างมี
ประสิทธิภาพนั้นจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการดำเนินกิจกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นสาระสำคัญต่อความสำเร็จของ
การพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมหรือในด้าน
อื่น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและระดับชุมชนก็ได้ มิใช่ของใหม่แต่เป็นเรื่อง
พยายามทำกันมาหลายทศวรรษแล้ว

กระแสแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเกิดมาจากปัญหาและความล้มเหลว
ในการดำเนินการพัฒนาในอดีต ซึ่งเน้นและให้ความสำคัญกับบทบาทของชนภายนอกชุมชน ละเลย
ศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชน อันนำมาซึ่งความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ
ของคนในชุมชน และนอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย ดังนั้นจึงได้มี
การเคลื่อนไหวและหันมาทบทวนถึงประสิทธิภาพการพัฒนาดังกล่าวมาทำให้ได้ข้อสรุปว่าประชาชนน่า
จะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา และโดยเฉพาะในกระบวนการพัฒนาแล้วประชาชน
น่าจะได้เป็นผู้เข้าไปมีส่วนในการวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาทางออกด้วยตัวของเขาเอง รวมทั้ง
การตัดสินใจและประเมินผลด้วยตนเองว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร

แม้ว่าปัจจุบันจะมีการกล่าวถึงแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนกันอย่างแพร่หลาย
แต่ก็ยังมองกันในทัศนะและการตีความที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2522 : 20) ให้อธิบายเรื่องของการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและ
ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่ม
โครงการหรือการปฏิบัติการ กล่าวคือจะต้องเป็นความเห็นพ้องกันของคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วม

ปฏิบัติการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นแรกที่คนเรามาารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดย/หรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ส่วน เสน่ห์ จามริก และคณะ (2523 : 20) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของชาวชนบทว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการปูพื้นฐานความมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลายและได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละคนมีประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการและปัญหาของชาวบ้าน

สำหรับ กรรณิกา ชมคี (2524 : 9) ได้สรุปคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกชน หรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

นอกจากนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเข้าให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อลิน รัชท์ตัน (2527 : 320) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่ที่เรากำหนดไปแล้วทำให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

สรุปมติและข้อเสนอแนะจากการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและกลวิธี เมื่อวันที่ 10-12 กุมภาพันธ์ 2527 ณ โรงแรมสามพราน จังหวัดนครปฐม จัดโดยศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณะ ได้ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ ควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมี

ส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง

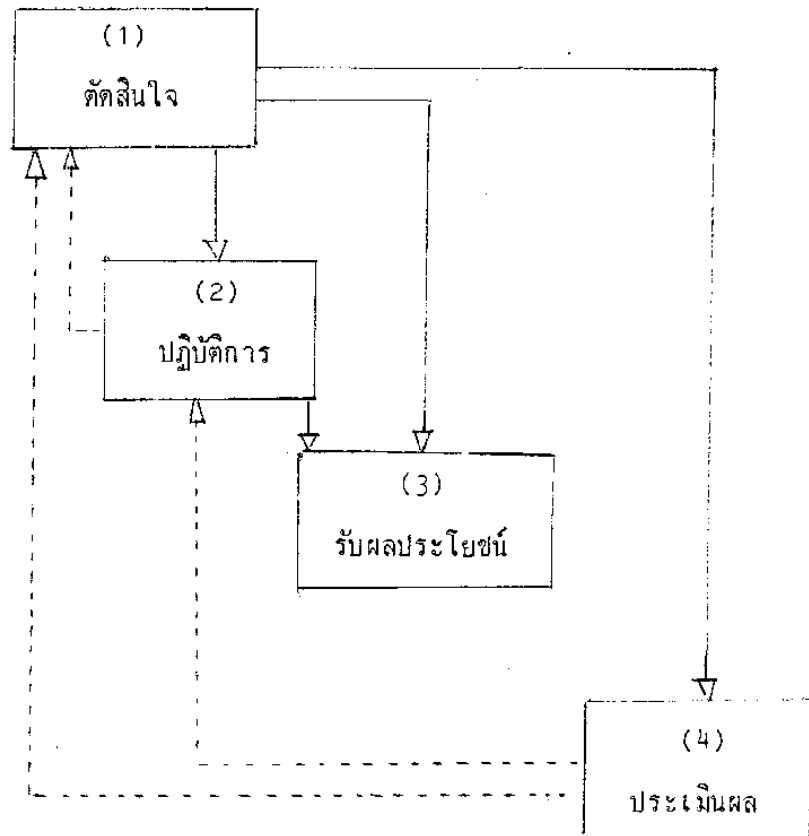
ถึงแม้คำจำกัดความของนักทฤษฎีและผู้ศึกษาวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน จะมีความแตกต่างกันในการใช้ถ้อยคำ แต่เนื้อหาหลักที่เหมือนกันประการหนึ่งคือ เรื่องความเป็นประชาธิปไตย และบ่งชี้ให้มีความสำคัญแก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดค้น กำหนดวางแผนและดำเนินการต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา โดยมีใช้เป็นการกำหนดหรือสั่งการจากผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของประชาชนเอง

จากความหมายหรือคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ศึกษามาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยพอจะสรุปความหมายในเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรกรในกิจกรรม เพื่อเพิ่มพูนรายได้ว่าหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของสมาชิก โดยเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรม อันจะทำให้กิจกรรมบรรลุจุดหมายของกลุ่ม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980 : 222) ให้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิดคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)
- นอกจากนี้โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ ยังได้แสดงความสัมพันธ์ของชนิดการมีส่วนร่วมดังนี้

_____ หมายถึง การส่งผลโดยตรง
 - - - - - หมายถึง การส่งผลย้อนกลับ

ภาพประกอบ 1 ความสัมพันธ์ของขั้นตอนการมีส่วนร่วม

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า โคเสนและอัทสอพฟ์ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตัดสินใจมาก ดังจะเห็นได้จากจุดเริ่มต้นอยู่ที่ (1) การตัดสินใจ ซึ่งแสดงเส้นความสัมพันธ์ด้วยเส้นทึบ (___) การตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการ และจากการปฏิบัติการจึงส่งผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผล ในขณะที่เกี่ยวกับการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลดังจะเห็นได้จากเส้นทึบ (___) แสดงความสัมพันธ์ ในขณะที่เกี่ยวกับการประเมินผลจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปฏิบัติการและการตัดสินใจ ซึ่งแสดงให้เห็นด้วยเส้นประ (--) และยังแสดงให้เห็นชัดด้วยว่าการปฏิบัติการจะส่งผลย้อนไปยังการตัดสินใจด้วย

อะลาสแตร์ ที ไวท์ (Alastair T. White, 1982 : 18) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 มิติด้วยกันคือ มิติที่หนึ่งคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สองมีส่วนร่วมเสียสละในการปฏิบัติการ ลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สามมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินการ

นอกจากนี้ไวท์ยังได้เพิ่มเติมอีกว่า สาระสำคัญประการที่สี่ที่น่าจะนำมาพิจารณาคือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ส่วน ฉอาน วุทธิกรรมรักษา (2526 : 16) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วมไว้เป็น 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นตัดสินใจ
3. ขั้นวางแผนดำเนินการ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

สำหรับ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 272-273) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมได้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน

ในปี 2527 เช่นเดียวกัน อकिन รพีพัทธ์ (2527 : 103) ได้กำหนดช่วงจังหวะและแบ่งระยะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

นอกจากนี้ ร.อ.อนุภรณ์ สุวรรณสถิตย์กร (2529 : 25) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิด
2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามโครงการ
4. การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

จากแนวคิดเรื่องลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ศึกษามานี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถเป็นแนวทางในการศึกษาถึงขั้นตอนหรือลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ซึ่งได้แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิดคือ ร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในปัญหาและกำหนดกิจกรรมวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กิจกรรมได้ผลตามวัตถุประสงค์
2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจคือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้วจะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกิจกรรมคือ เข้าร่วมในกิจกรรมตามวิธีทางและแนวทางให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์คือ ร่วมในการรับผลประโยชน์อันเกิดจากผลของกิจกรรมหรือการดำเนินงานของสมาชิกเอง

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลคือ เข้าร่วมในการประเมินผลการทำงานของตนเอง กลุ่ม และประเมินสถานการณ์ภายนอกด้วย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action)

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (2523 : 53-63) อธิบายความคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Webber, 1964) ซึ่งศึกษาการกระทำของมนุษย์ (Human Action) และได้ให้คำจำกัดความการกระทำของมนุษย์ ว่าเป็นพฤติกรรมทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลับซึ่งผู้กำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว

นอกจากนี้ แมกซ์ เวเบอร์ ยังกล่าวอีกด้วยว่าการกระทำทางสังคมของมนุษย์มี 4 ขั้นตอนคือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

2. การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม (Valuable) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะให้ค่านิยมสูงสุด ในชีวิตมีความสมบูรณ์ พร้อมการกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนา และศีลธรรมอย่างอื่นเพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

3. การกระทำตามประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลงโดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีต เป็นหลักในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล

4. การกระทำที่แฝงตัวด้วยความเสแสร้ง (Affective) การกระทำแบบนี้คำนึงถึงอารมณ์ และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ก็ไม่คำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นใดทั้งสิ้น

2. ทฤษฎีกระบวนการรับของใหม่ (Process of Adoption)

ดิเรก ฤกษ์หรรษา (2518 : 17-18) ได้กล่าวถึงกระบวนการยอมรับของใหม่ ว่า มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการเช่น ปัจจัยส่วนตัวของผู้รับของใหม่ ปัจจัยด้านคุณสมบัติของผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านลักษณะของใหม่และปัจจัยทางด้านลักษณะสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

โรเจอร์ (Rogers, 1964 : 172-183) กล่าวว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ยอมรับของใหม่นั้นคือปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ซึ่งประกอบด้วยระดับอายุของบุคคล (Age) สถานภาพทางสังคม (Social Status) ฐานะทางเศรษฐกิจ (Financial Position) ซึ่งรวมไปถึงรายได้ ขนาดที่ดินที่ถือครองหรือทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ครอบครองอยู่ ความสามารถเฉพาะอย่าง (Specialization) ซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา (Educational Level) และความสามารถทางด้านจิตใจ (Mental Ability)

นอกจากนี้ โรเจอร์และชูมาเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971 : 100-102) ได้กล่าวโดยสรุปว่า บุคคลจะตัดสินใจยอมรับของใหม่นั้นมีหลักเกณฑ์ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นตอนการรับรู้ (Awareness Stage) เป็นขั้นที่บุคคลรู้หรือตระหนักถึงการมีอยู่ของใหม่ แต่ยังไม่มีความรอบรู้ในด้านข้อมูล เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น จึงเพียงรับรู้ว่ามีของใหม่อยู่ แต่ยังไม่สามารถแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับของใหม่ขั้นนั้น
2. ขั้นตอนความสนใจ (Interest Stage) เป็นขั้นตอนที่บุคคลเพิ่มความสนใจเกี่ยวกับของใหม่ขั้นนั้น ๆ เพิ่มมากขึ้นและเสาะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
3. ขั้นตอนการชั่งใจ (Evaluation Stage) เป็นขั้นตอนที่บุคคลคิดทบทวนและไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียของใหม่อยู่ภายในใจก่อนที่จะตัดสินใจยอมรับหรือไม่ยอมรับของใหม่

4. ขั้นตอนการทดลองเสี่ยงทำกู (Trial Stage) เป็นขั้นตอนที่บุคคลนำของใหม่ไปปฏิบัติในระดับย่อย ๆ เพื่อเป็นการทดลองคุณภาพก่อนจะตัดสินใจยอมรับเต็มที่ต่อไป
5. ขั้นตอนการยอมรับ (Acceptation Stage) เป็นขั้นตอนที่บุคคลตกลงใจนำเอาของใหม่ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่

3. ทฤษฎีจิตวิทยาทางสังคม (Theory of Social Psychology)

อับราฮัม เอ็ม มาสโลว์ (Abraham M. Maslow, 1954 : 90) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับการจูงใจ (Motivation) ของการกระทำของมนุษย์ไว้หลายประการและได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจความต้องการเหล่านั้นถูกจำกัดลำดับขึ้นจากความต้องการจากน้อยไปหามาก เมื่อความต้องการใดเกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดเพียงพอความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมโน้มไปในทางที่จะบำบัดความต้องการเหล่านั้นอยู่เสมอ

มาสโลว์ อธิบายว่า ความต้องการพื้นฐานทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ มีอยู่ 5 ประการด้วยกัน และแยกออกเป็นระดับต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ของมนุษย์ เป็นความต้องการเกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค
2. ความรู้สึกเกี่ยวกับความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการบำบัดแล้วความต้องการของคนไม่ได้หยุดเพียงเท่านั้น สุขภาพที่ดี ความปลอดภัยจากภัยอันตราย ตลอดจนความมั่นคงในด้านอาชีพ การงานเป็นจุดสูงสุดของความปรารถนาอย่างหนึ่งของคน เป็นความต้องการที่มีความจำเป็นถัดจากความต้องการทางด้านร่างกาย คนเราย่อมมีความต้องการตรงกันในเรื่องนี้ เสมอโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) คือความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น รวมทั้งมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น

4. ความต้องการมีเกียรติ ชื่อเสียงและการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่ต้องการให้คนอื่นยอมรับตนเองว่าเป็นคนสำคัญ มีชื่อเสียงมีเกียรติเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งที่ใกล้และที่ไกล

5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในตนเอง (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว

ทฤษฎีดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการที่จะสามารถคาดหวังพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในพฤติกรรมที่จะสร้างความร่วมมือของมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

จากแนวความคิดและทฤษฎีในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยอาศัยแนวความคิดและทฤษฎีเหล่านั้นเป็นแนวทางในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ โดยอาศัยทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการปฏิบัติงานใด ๆ ขององค์กรจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในองค์กร ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์และระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในองค์กรจะมีมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิเช่น อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ขนาดของครอบครัว ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เขตกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติที่มีต่อกิจกรรม ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เขตกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าและตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ปรากฏว่า ไม่มีผู้ใดได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับเรื่องของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้เท่าที่ประมวลได้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

กรมการพัฒนาชุมชน (2519 : 5) ได้สรุปรายงานการวิจัยโครงการสารภี คำบลหัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกโครงการมีลักษณะที่น่าสนใจบางประการดังนี้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจะมากกว่ากลุ่มประชากรที่มีอายุน้อย ผู้มีระดับการศึกษาสูงเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำ บุคคลที่สมรสแล้วเข้ามาร่วมเป็นส่วนใหญ่ บุคคลมีฐานะก็มีรายได้ครอบครัวต่อปีสูงเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าผู้มีฐานะต่ำกว่า และบุคคลที่จะเข้ามาร่วมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี

ลัดดาวัลย์ กนุกุล (2522 : 40) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมในกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ของสตรีอาสาสมัครผลการวิจัยพบว่า ผู้มีอายุมากและรายได้ในขั้นดี ใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ได้มากกว่าผู้มีอายุน้อยและรายได้ต่ำ

สมนึก ปัญญาสิงห์ (2524 : 2) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอศรีประจันต์ อำเภอสามชุก และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การศึกษา มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้ประสบความสำเร็จได้

อารยา วัฒนกิจ (2526 : 39) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้สูง มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของศูนย์ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

✓ สกนธ์ จันทร์รักษ์ (2528 : 63-71) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีการติดต่อกับพัฒนากร ติดต่อกับผู้นำท้องถิ่น และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศูนย์เยาวชน จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล

✓ ร.อ.อนุภรณ์ สุวรรณสีหิสร (2529 : 59-60) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) อำเภอชนบทจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า กรรมการสภาตำบลที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากร่วมกับโครงการ กสช. มากกว่ากรรมการสภาตำบลที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อย และในทำนองเดียวกัน กรรมการพัฒนาชุมชน (2529 : 67) ให้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การสตรีในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน (กพสม.) ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า กพสม.ที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า กพสม.ที่มีรายได้ต่ำ กพสม.ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมากครั้งจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า กพสม.ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนน้อยครั้ง

✓ พรศักดิ์ หัชรพจนานภรณ์ (2530 : 68) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมสหกรณ์การเกษตร ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรบ้านลาดจำกัฒ จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการสหกรณ์การเกษตรมากจะมีส่วนร่วมมากกว่าสมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการสหกรณ์น้อย และสมาชิกที่มีทัศนคติที่ดีจะมีส่วนร่วมมากกว่าสมาชิกที่มีทัศนคติที่ไม่ดี

งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮาโรลด์ (Harold, 1949 : 160) ได้ทำการศึกษาเรื่องชุมชนในประเทศไทยพบว่า อายุ การศึกษาขนาดของครอบครัว รายได้ และความยาวนานในการอาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- เมย์ (May, 1951 : 127) ได้ทำการศึกษาเรื่องความแตกต่างของบุคคลในชนบทสี่แห่งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้นมีปัจจัยเกี่ยวข้องคือสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1952 : 198) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางสังคมที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในมลรัฐนิวยอร์กพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมทางสังคม ในทำนองเดียวกัน บราวน์ (Brown, 1953 : 591) ได้ศึกษาเรื่องผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างแข็งขันและไม่แข็งขันมักมีฐานะแตกต่างกันออกไป คือบุคคลที่มีรายได้สูง และมีการศึกษาสูงมักจะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างแข็งขันมากกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำและการศึกษาต่ำ

บรูเนอร์ (Bruner, 1959 : 120) ได้ทำการสรุปผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมเขาพบว่า มีตัวแปรมากมายเช่น ครอบครัว อายุ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

เนลสันและเวอร์เนอร์ (Nelson and Verner, 1960 : 252) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมและองค์การที่เป็นทางการ ได้ชี้ให้เห็นว่าสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมมักจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง รายได้สูง นอกจากนี้เขายังกล่าวต่อไปอีกว่าตำแหน่งของการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

รีเคอร์ (Reeder, 1968 : 131) ได้ศึกษาวิจัยผู้นำทางศาสนาเปรียบเทียบกับสมาชิกที่แข็งขันและสมาชิกที่ไม่แข็งขันของชุมชนมอร์มอน ในมลรัฐยูทาห์ ผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่มีทัศนคติทางบวกต่อองค์การเข้าร่วมในองค์การมากกว่าบุคคลที่มีทัศนคติทางลบ

บีล (Beal, 1971 : 249) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้านเมืองพบว่า ตัวแปรที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานทุกอย่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติสูงจะเป็นตัวแปรที่เปลี่ยนแปลงได้ เช่น ความรู้ความเข้าใจในหลักการ

จากแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หอจะสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ดังนี้

ปัจจัยเกี่ยวกับอายุ

อายุนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพราะจากการศึกษาในโครงการสารภีของกรมพัฒนาชุมชน, ลัดดาวัลย์ อนุกุล, ฮาโรลและบรูเนอร์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากเข้ามามีกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่า

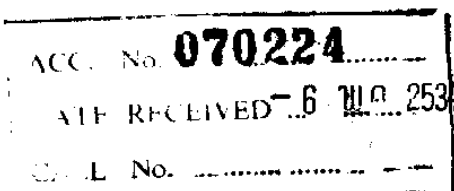
เหตุที่น่าตัวแปรอายุมาพิจารณาด้วยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ด้านอายุในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีวัยที่แตกต่างกัน ซึ่งอายุน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษา

เรายอมรับกันว่าในสังคมไทยส่วนใหญ่มักจะยกย่องผู้มีการศึกษาสูงโดยเฉพาะในสังคมชนบท ด้วยความเชื่อที่ว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีวิจรรย์ญาณในการตัดสินใจร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และมีความคิดริเริ่มตลอดจนยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ ได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยและจากการศึกษาในโครงการสารภีของกรมพัฒนาชุมชน, แอนเดอร์สัน ตลอดจนเบลสันและเวอร์เนอร์ ก็พบว่าการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การศึกษาเป็นตัวแปรในการศึกษานี้ตัวแปรหนึ่ง

ปัจจัยเกี่ยวกับรายได้

รายได้นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่คาดว่าเป็นตัวกำหนดระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ตัวแปรหนึ่ง เพราะในสังคมปัจจุบันสตรีมีส่วนในการหารายได้ให้แก่ครอบครัวมากกว่าสมัยก่อน โดยเฉพาะสตรีในชนบทที่หันตัวกันมากขึ้นทำงานเพื่อยกฐานะตัวเองและครอบครัว นอกจากนี้รายได้และค่าตอบแทนในการทำงานก็ย่อมแตกต่างกันตามกำลังความสามารถของแต่ละบุคคล และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรก็เช่นเดียวกันย่อมมีรายได้ในการประกอบอาชีพแตกต่างกันออกไป และจากการศึกษาในโครงการสารภีของกรมพัฒนาชุมชน, เมย์, บราวน์, เบลสัน และเวอร์เนอร์พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กล่าวคือ ประชากรที่มีรายได้มากมีส่วนร่วมมากกว่าประชากรที่มีรายได้น้อย

ปัจจัยเกี่ยวกับสถานภาพสมรส

เหตุที่นำตัวแปรสถานภาพสมรสมาพิจารณาคด้วย ก็เนื่องมาจากว่าสถานภาพสมรสนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคลใกล้ชิด เพราะผู้ที่มีการสมรสแล้วจะมีผู้ที่คอยปรนนิบัติดูแล สามารถพึ่งพาวอาศัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีสภาวะทางจิตใจดีกว่าผู้ที่เป็นโสด หมายหรือหย่าร้าง จึงมีผลทำให้สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจากการศึกษาในโครงการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชนก็พบว่าบุคคลที่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันจะมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่เป็นโสด

ปัจจัยเกี่ยวกับขนาดของครอบครัว

ขนาดของครอบครัวนับเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะในครอบครัวหนึ่ง ๆ นั้นมีสมาชิกมากน้อยต่างกัน โดยเฉพาะครอบครัวเกษตรกรรมก็มีขนาดครอบครัวที่มีสมาชิกอาศัยรวมกันมา แต่บางครอบครัวก็พัฒนาขึ้นและมีค่านิยมใหม่ ๆ จึงมีสมาชิกในครอบครัวน้อย และจากการศึกษาของซาโรล และบรูเนอร์ ก็พบว่า ขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ปัจจัยเกี่ยวกับขนาดของครอบครัวเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่ง

ปัจจัยเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่

ในสังคมทุกสังคมย่อมมีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกันทั้งนั้น เพราะงานใดก็ตามหากขาดผู้รับผิดชอบการดำเนินงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ ย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ และจากการศึกษาของ เนลสัน และเวอร์เนอร์ ก็พบว่าตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงกำหนดปัจจัยเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่เป็นตัวแปรในการศึกษาอีกตัวแปรหนึ่ง ทั้งนี้เพราะในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมที่ทั้งสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มและไม่เป็นคณะกรรมการกลุ่ม

ปัจจัยเกี่ยวกับระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน

ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นำมาศึกษาเพราะกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ต้องอาศัยแม่บ้านที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน หากไม่พักอาศัยอยู่ในชุมชนหรือมีเวลาที่อยู่ในชุมชนน้อยย่อมมีผลถึงกิจกรรมที่ทำด้วยเพราะไม่ได้เข้าร่วมอย่างเต็มที่และจากการศึกษาในโครงการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชนและซาโรล ก็พบว่า ระยะเวลาที่เข้าพักอาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ปัจจัยเกี่ยวกับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะเคหกิจเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้นนับว่ามีความสำคัญมากเพราะการได้พบปะพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำนั้นย่อมจะทำให้สมาชิกเกิดความกระตือรือร้นและเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและจากการศึกษาของ สกนธ์ จันทรรัถ, ว.อ.อนุภรณ์ สุวรรณสิทธิกร และกรมการพัฒนาชุมชน ก็พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากจะมีส่วนร่วมมากกว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อย

ปัจจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานกิจกรรม เพื่อเพิ่มพูนรายได้

ระดับความสามารถของบุคคลในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้น ซึ่งแต่ละคนมีแตกต่างกันออกไป ในการนี้ผู้วิจัยได้เลือกเอาความรู้ความเข้าใจ ในหลักการวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เป็นตัวแปรที่พิจารณาว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ และจากการศึกษาของ อารยา วัฒนกิจ, สกนธ์ จันทรรัถ, พรศักดิ์ พัทธพจนานภรณ์ และปัล ก็พบว่าความรู้ความเข้าใจมีส่วนสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

ทัศนคติของบุคคลมีผลอย่างยิ่งต่อการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล จากการศึกษาของ พรศักดิ์ พัทธพจนานภรณ์ และรีเตอร์ พบว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะรีเตอร์ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อการมีส่วนร่วม ปัจจัยนี้มีอิทธิพลทุกแง่ทุกมุม ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ทัศนคติต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

ปัจจัยที่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นำมาศึกษา ทั้งนี้เพราะประชาชนย่อมมีความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกันโดยเฉพาะในสังคมชนบทพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่คือเป็นที่หมายตาของชาวบ้านเสมอ หากเจ้าหน้าที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือถูกต้องก็จะเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไป แต่หากมีพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมก็จะส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีได้ ซึ่งจากการศึกษาของรีเตอร์ก็พบว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

ด้วยเหตุนี้ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร จึงน่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เพราะเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรเป็นผู้คลุกคลีและรับผิดชอบกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลอด

เพราะฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ปัจจัยที่คิดว่าน่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีดังนี้ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ขนาดของครอบครัว ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ อันได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ขนาดของครอบครัว ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้
2. เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่ดีในการทำนายการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้
4. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ขนาดของครอบครัว ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ความรู้ความเข้าใจในหลักการ

วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้ ทักษะชีวิตที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้
ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

5. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน
กิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้

สมมติฐาน

1. ปัจจัยแต่ละตัวต่อไปนี้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ในกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้

- 1.1 อายุ
- 1.2 ระดับการศึกษา
- 1.3 รายได้
- 1.4 สถานภาพสมรส
- 1.5 ขนาดของครอบครัว
- 1.6 ตำแหน่งหน้าที่
- 1.7 ระยะเวลาที่หักอาศัยอยู่ในชุมชน
- 1.8 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร
- 1.9 ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงาน
เพื่อเพิ่มทุนรายได้
- 1.10 ทักษะชีวิตที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้
- 1.11 ทักษะชีวิตที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส
ขนาดของครอบครัว ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่หักอาศัยอยู่ในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่
เคหกิจเกษตร ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานเพื่อเพิ่มทุน

รายได้ หักคนที่มียศต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้ หักคนที่มียศต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรร่วมกัน พยากรณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้

3. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีปัจจัยแต่ละตัวต่างกันต่อไปนี้ต่างก็มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้แตกต่างกัน

- 3.1 อายุ
- 3.2 ระดับการศึกษา
- 3.3 รายได้
- 3.4 สถานภาพสมรส
- 3.5 ขนาดของครอบครัว
- 3.6 ตำแหน่งหน้าที่
- 3.7 ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน
- 3.8 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร
- 3.9 ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้
- 3.10 หักคนที่มียศต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้
- 3.11 หักคนที่มียศต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

ความสำคัญและประโยชน์

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน

1. ด้านความรู้

1.1 ทำให้ทราบว่าปัจจัยตัวใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้

1.2 ทำให้ทราบว่ากลุ่มตัวแปรตัวใดบ้างที่ร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้ และตัวแปรใดเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด

1.3 ทำให้ทราบผลการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

1.4 ทำให้ทราบความแตกต่างของปัจจัยแต่ละตัวในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์กับเจ้าหน้าที่ เกษกิจ เกษตรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้เพื่อการวางแผนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม

2.2 ผลการวิจัยจะให้แนวคิดแก่เจ้าหน้าที่ เกษกิจ เกษตรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ในการพิจารณาถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งสามารถจะปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

2.3 สามารถนำผลการพยากรณ์ที่ได้ ไปใช้ในการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

2.4 ผลการวิจัยทำให้ทราบปัญหาอุปสรรค และข้อ เสนอแนะในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ซึ่งจะช่วยให้ เจ้าหน้าที่ เกษกิจ เกษตร และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นปัญหาได้ชัดเจนขึ้น นำมาแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

ขอบเขต

การวิจัยในครั้งนี้ขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัยได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวน 178 คน จากจำนวน 7 กลุ่ม ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ในด้านหัตถกรรมเกษตรในปี พ.ศ. 2531-2532 ด้วยเหตุที่มีจำนวนประชากรจำกัดจึงจะทำการศึกษากลุ่มทุกชน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ตัวพหุภาคย์ ได้แก่

อายุ

ระดับการศึกษา

รายได้

สถานภาพสมรส

ขนาดของครอบครัว

ตำแหน่งหน้าที่

ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินกิจกรรม

เพื่อเพิ่มพูนรายได้

ทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

ทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร

1.2 ตัวเกณฑ์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรม

เพื่อเพิ่มพูนรายได้

นิยามศัพท์

การวิจัยในครั้งนี้ได้ให้นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definitions)

เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของสมาชิกโดยเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรม อันจะทำให้กิจกรรมบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ซึ่งมีส่วนร่วมในลักษณะดังต่อไปนี้

ร่วมคิด คือ ร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในปัญหาและกำหนดกิจกรรม วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กิจกรรมได้ผลตามวัตถุประสงค์

ร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการปรึกษาหารือแล้วจะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

ร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม คือ เข้าร่วมกิจกรรมตามวิธีทางและแนวทางให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

ร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ ร่วมในการรับผลประโยชน์อันเกิดจากผลของกิจกรรมหรือการดำเนินงานของสมาชิกเอง

ร่วมในการประเมินผล คือ เข้าร่วมในการประเมินผลการทำงานของตนเอง กลุ่ม และประเมินสถานการณ์ภายนอกด้วย

ซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามวัดระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง ภรรยาของเกษตรกรหรือบุตรหลานของเกษตรกรที่ทัศนคติสมมติการเป็นสมาชิกผู้เกษตรกร ได้ร่วมตัวกันขึ้นในด้านความคิด กำลังกาย กำลังทรัพย์ และจิตใจ เพื่อร่วมใจทำงาน ช่วยกันแก้ไข้ปัญหาของครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น ๆ ใ้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ของการอยู่ดีกินดี มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ และมีความมั่นคงของชีวิตครอบครัว

3. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรผู้มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของผู้เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหรือผู้สมัคร เข้าเป็นสมาชิกตามข้อบังคับหลังจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับการจดทะเบียนแล้ว

4. กิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้ หมายถึง กิจกรรมที่เพิ่มทุนรายได้ทั้งที่เป็นตัวเงิน และมีใช้ตัวเงินในถิ่นนี้หมายถึงการลดรายจ่ายด้วย ซึ่งให้แก่กิจกรรมเพื่อเพิ่มทุนรายได้ในด้านกิจกรรมเกษตร (การจักสาน)

5. เจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร หมายถึง บุคคลซึ่งบรรจุและดำรงตำแหน่งเคหกิจเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรับผิดชอบงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทุกอำเภอ

6. อายุ หมายถึง จำนวนอายุของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ 20-29 ปี, 30-39 ปี, 40-49 ปี และมากกว่า 49 ปี
7. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับ จนถึงวันตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ต่ำกว่า ป.4, ป.4-ป.6 และสูงกว่า ป.6
8. รายได้ หมายถึง ผลลัพธ์ที่เป็นจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้จาก ค่าตอบแทนในการประกอบอาชีพ โดยเฉลี่ยประมาณมาต่อปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ต่ำกว่า 10,000 บาท, 10,001-15,000 บาท และ 15,001 บาทขึ้นไป
9. สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพที่มีสามีหรือไม่มีสามีของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ โสด, หม้ายหรือหย่าร้าง และแต่งงานแล้ว
10. ขนาดของครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ไม่เกิน 3 คน, 4-5 คน และ 6 คนขึ้นไป
11. ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ เป็นคณะกรรมการ และไม่เป็นกรรมการ
12. ระยะเวลาที่หักภาษีอยู่ในชุมชน หมายถึง ระยะเวลาที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใช้เวลาหักภาษีอยู่ในชุมชนในรอบ 1 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ไม่เกิน 3 เดือน, 4-6 เดือน, 7-9 เดือน และ 10-12 เดือน
13. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เข้าไปติดต่อบปะพหุคลุยกัยกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ในรอบ 1 ปี ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับคือ ไม่เกิน 3 ครั้ง, 4-6 ครั้ง, 7-9 ครั้ง และ 10-12 ครั้ง
14. ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ หมายถึง ความสามารถในการจำและเข้าใจในเรื่องกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ โดยทั่วไปของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เกี่ยวกับความหมาย วัตถุประสงค์ หลักการ และ

การดำเนินงาน ในที่นี้วัดได้ด้วยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

15. ทักษะคิดที่มีต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ในที่นี้วัดได้ด้วยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามวัดทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

16. ทักษะคิดที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร หมายถึง ความรู้สึก ความคิดของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ในที่นี้วัดได้ด้วยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามวัดทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้